

Kop, staart en hoofdpeloton

*Weer samen naar school: basisscholen moeten bijdragen aan passend onderwijs, voldoende afgestemd op leerlingen die iets meer zorg nodig hebben. Daartoe wordt voor iedere 'zorgleerling' een **individueel handelingsplan** opgesteld. Maar deze mate van individualisering is in klasseverband zeer bewerkelijk. Daarom werd het concept van de '1-zorgroute' ontwikkeld. Bij iedere zorgleerling zouden de behoeften aan didactische en pedagogische steun worden vastgesteld en op die basis zouden leerlingclusters worden gevormd, zoveel clusters als nodig waren om alle zorgleerlingen optimaal te bedienen. Het individuele handelingsplan werd vervangen door een **clusterhandelingsplan**. Op papier leek dat goed werkbaar, doch in de praktijk diende zich een probleem aan: hoe bepaal je in het reguliere basisonderwijs wie tot de zorgleerlingen behoort? Men besloot de uitgangspunten van de '1-zorgroute' te handhaven en alle leerlingen te behandelen alsof ze zorgleerlingen waren. Iedere leerling moest dus op basis van geïdentificeerde behoeften in een passend clusterhandelingsplan worden ondergebracht.*

Maar toen men enkele jaren met die nieuwe opzet geëxperimenteerd had, bleken er telkens weer drie clusters uit de bus te komen: een kopgroep (25%) die zich niet mocht gaan vervelen, een hoofdpeloton (50%) dat goed mee kon komen, en een staartgroep (15%) die extra steun nodig had. Verder was er nog een restgroep van allerlei zorgleerlingen (10%) die zeer intensief op basis van individuele handelingsplannen begeleid moesten worden. Het aantal clusters en hun percentuele verdeling binnen het 'onderwijscontinuüm' is een ervaringsgegeven. Méér kunnen leerkrachten blijkbaar niet aan: daar ligt de grens van hun 'span of control' binnen de klas. Dat is althans de stelling van Menno van Hasselt en Wijnand Gijzen (CED-groep Rotterdam).

Heb ik hierboven een waarheidsgetrouw verslag van historische ontwikkelingen gegeven? Dat durf ik niet te garanderen. Ik weet bitter weinig van het basisonderwijs en van de ontwikkelingen aldaar. Maar mijn nieuwsgierigheid werd gewekt door een blogbericht van Menno van Hasselt (22/9/2010).¹ Dat bracht me naar een site van de CED-groep over het Onderwijscontinuüm.² En vervolgens kwam ik terecht bij het weblog van Wijnand Gijzen, die sinds 2008 een denkproces heeft doorlopen dat startte bij de *1-zorgroute* en dat in het Onderwijscontinuüm is uitgemond.³ Toen ben ik gaan zoeken naar algemene beschrijvingen van de *1-zorgroute*.⁴ En uiteindelijk kwam ik ook bij een brochure van de Open Universiteit terecht.⁵

Op basis van deze schaarse internetgegevens, merendeels aangeleverd door commercieel werkende marktpartijen, heb ik bovenstaande, enigszins speculatieve reconstructie gemaakt. Waarom? Omdat ik die percentages intrigerend vind. Misschien kunnen onderwijsontwerpers daar wat mee, vooral als ze te maken hebben met een zorgplicht voor heterogene groepen leerlingen of studenten. De uitdaging is natuurlijk om zowel voor het hoofdpeloton als voor de kop- en staartgroep realistische leerdoelen te stellen en vervolgens te meten of de beoogde leeropbrengsten inderdaad gerealiseerd worden. Dat leidt dus tot een opbrengstgerichte en datagestuurde strategie.

Een dergelijke strategie is trouwens niet onomstreden. Wordt hiermee de leerlinggerichte *1-zorgroute* vervangen door een toetsgerichte strategie?

Een paar maanden geleden wijdde ik een blogbericht aan Chris Watkins.⁶ Op basis van literatuurstudie komt hij tot de conclusie dat de beste leeropbrengsten worden bereikt als men in het onderwijs noch de leerling noch de toets centraal stelt. In plaats daarvan moet men zich op de gestelde leerdoelen richten en op het leerproces om die doelen bij iedere leerling te bereiken. Daarbij worden toetsen slechts als hulpmiddel gebruikt om te controleren in hoeverre de gestelde leerdoelen bereikt zijn.

Maar Watkins accepteert wel een opbrengstgericht referentiekader waarin toetsresultaten een belangrijke operationalisering van de beoogde leerresultaten vormen. Onlangs werd in de *Onderwijskrant* een lezing gepubliceerd van de Vlaamse onderwijskundige Kelchtermans.⁷ Hij stelt dat een opbrengstgerichte strategie gewoonlijk gestoeld is op een eenzijdig *performativiteits-discours* waarin leerkrachten worden afgeroepen op het bereiken van eenvoudig meetbare leerdoelen. Volgens hem dreigt het professionele, leerlinggerichte handelen daarmee te worden uitgehold. Hij stelt dus eigenlijk de vraag aan de orde hoe scholen aan de eisen van opbrengstgericht werken tegemoet kunnen komen zonder de idealen van de *1-zorgroute*, gericht op de ontwikkeling en groei van de individuele leerling, te verloochenen.

Wes Holleman
weblog onderwijs 29-10-2010
<http://www.onderwijsethiek.nl>

>>> Eindnoten >>>

-
- ¹ <http://onderwijs21.wordpress.com/2010/09/22/opbrengstgericht-werken-en-omgaan-met-verschillen/>.
Ik had er al eerder over willen schrijven, maar ik wachtte (tevergeefs) op een vervolgerbericht dat hij in september had aangekondigd.
- ² <http://www.onderwijscontinuum.nl/waarom-en-wat-zeggen-klanten.aspx> (zie het pdf-schema op die pagina).
- ³ <http://1-zorgroute.blogspot.com/>.
- ⁴ <http://schoolaanzet.nl/leerlingzorg/1-zorgroute>;
<http://schoolaanzet.nl/leerlingzorg/1-zorgroute/introductie>;
<http://www.kpcgroep.nl/Primair-onderwijs/Leren-en-leerlingenzorg/1-zorgroute.aspx>.
- ⁵ http://www.ou.nl/Docs/Expertise/RdMC/Informatiebrochures%202010/Brochure_Zorgroute_web.pdf
(zie met name de ontwikkelingscyclus op blz.5 en de literatuurverwijzingen op blz.12).
- ⁶ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=1968> (13/8/2010).
- ⁷ <http://beteronderwijsnederland.net/node/7014> (*Onderwijskrant 154*, 2010, pp.37-46).